EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2023 05 31
COM(2023) 285 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Partnerystės mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje Vidužemio jūros regione (PRIMA) tarpinis vertinimas

{SWD(2023) 169 final}

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Partnerystės mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje Vidužemio jūros regione (PRIMA) tarpinis vertinimas

1. ĮVADAS

Šioje ataskaitoje pateikiamos pagal 2017 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo (ES) 2017/1324 dėl Sąjungos dalyvavimo kelių valstybių narių bendrai vykdomoje Partnerystėje mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje Vidužemio jūros regione (PRIMA)[1] 14 straipsnį atlikto tarpinio vertinimo išvados.

Sprendime reikalaujama, kad Komisija, padedama nepriklausomų ekspertų, ne vėliau kaip 2022 m. birželio 30 d. atliktų tarpinį PRIMA vertinimą. Komisija taip pat turi parengti to vertinimo ataskaitą ir į ją įtraukti savo vertinimo išvadas ir pastabas. Ne vėliau kaip 2022 m. gruodžio 31 d. Komisija tą ataskaitą pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai.

Tarpinis PRIMA vertinimas grindžiamas išorės tyrimu[2]. Jis apima laikotarpį nuo PRIMA pradžios (2017 m.) iki 2022 m. kovo mėn. Buvo paskelbtas kvietimas teikti informaciją[3] ir atsižvelgta į jo rezultatus.

Šioje ataskaitoje apibendrinamos pagrindinės tarpinio vertinimo išvados ir pateikiamos tolesnės Komisijos pastabos.

2. APLINKYBĖS IR PRIMA APŽVALGA

Vidužemio jūros regione vandens išteklių tiekimas ir maisto sistemos valdomi netvariai. Šią problemą dar labiau sunkina klimato kaita ir ji turi didelį paskesnį poveikį, įskaitant socialinius ir ekonominius sunkumus, nestabilumą ir migraciją.

Viena pagrindinių netvaraus vandens išteklių tiekimo ir maisto sistemų valdymo Vidužemio jūros regione priežasčių yra ta, kad trūksta bendrų novatoriškų sprendimų, kurie būtų pritaikyti prie vietinių regiono realijų ir nesunkiai įgyvendinti visame regione, taip pat visapusiškai patikrinti vietoje įgyvendinus bandomuosius ir demonstracinius projektus[4].

Šių sprendimų nėra, nes bendras investicijų į mokslinius tyrimus ir inovacijas dydis Vidužemio jūros regione yra neproporcingas regiono problemų mastui; investicijų dydis įvairiose šalyse gerokai skiriasi; finansavimas nėra tinkamai sutelktas į vandens išteklių ir maisto tiekimo bei valdymo problemų sprendimą; atitinkami susiję suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, privačiojo sektoriaus subjektai, ne visada turi pakankamai stiprių mokslinių tyrimų ir inovacijų pajėgumų; be to, ES valstybių narių ir pietinių bei rytinių Vidužemio jūros regiono šalių pastangos mokslinių tyrimų ir inovacijų, taip pat bendradarbiavimo srityje yra pernelyg fragmentiškos (daugiausia grindžiamos dvišaliais susitarimais), kad galėtų daryti reikšmingą poveikį.

---

[1] OL L 185, 2017 7 18, p. 1.

[2] *Evaluation study on the European Framework Programmes for Research and Innovation for addressing Global Challenges and Industrial Competitiveness - Focus on activities related to the green transition* – RTD/2021/SC/023. Partnerystės mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje Vidužemio jūros regione (PRIMA) tarpinis vertinimas (būsimas).

[3] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13558-Partneryste-moksliniu-tyrimu-ir-inovaciju-srityje-Vidurzemio-juros-regione-PRIMA-Pirmasis-tarpinis-vertinimas_lt.

[4] SWD(2016) 332, PRIMA poveikio vertinimas.

PRIMA buvo sukurta reaguojant į šias problemas, kad vandens išteklių tiekimas ir valdymas bei maisto sistemos būtų atsparesni klimato kaitai, veiksmingesni, ekonomiškai efektyvesni ir tvaresni aplinkos bei socialiniu požiūriu. Iniciatyva grindžiama Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV)[5] 185 straipsniu, taip pat Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1291/2013[6], kuriuo valdoma bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Horizontas 2020“, 26 straipsniu dėl viešojo sektoriaus subjektų tarpusavio partneryščių. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu (ES) 2017/1324 (pagrindinis PRIMA aktas) dalyvaujančioms šalims nustatomas aukšto lygio įpareigojimas integruotis mokslo, valdymo ir finansų lygmenimis[7]. Tai taip pat reiškia, kad dalyvaujančiosios valstybės savanoriškai integruoja savo mokslinių tyrimų pastangas, nustato bendrą mokslinių tyrimų programą ir įsipareigoja ją vykdyti, kad būtų sukurta Europos pridėtinė vertė.

Programą PRIMA sudaro šios dalyvaujančiosios valstybės: 11 ES valstybių narių (Graikija, Ispanija, Italija, Kipras, Kroatija, Liuksemburgas, Malta, Portugalija, Prancūzija, Slovėnija ir Vokietija); 3 programos „Horizontas 2020“ asocijuotosios šalys (Izraelis, Tunisas ir Turkija) ir 5 trečiosios šalys: Alžyras, Egiptas, Jordanija, Libanas ir Marokas. Su Alžyru, Egiptu, Jordanija, Libanu ir Maroku pasirašyti dvišaliai tarptautiniai susitarimai dėl dalyvavimo partnerystėje PRIMA.

Programą įgyvendina PRIMA įgyvendinimo struktūra (PRIMA-IS)[8], įsteigta 2017 m. Barselonoje kaip specialus subjektas, atsakingas už tiesioginį Sąjungos įnašo valdymą pagal SESV 185 straipsnį, per savo sekretoriatą ir valdymo organus užtikrindamas sklandų, efektyvų ir skaidrų programos PRIMA įgyvendinimą.

Programos PRIMA įgyvendinimas grindžiamas ilgalaike strategine mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarke (SRIA)[9], kurioje pateikiama programos įgyvendinimo vizija ir strateginė kryptis ir pagal kurią rengiami PRIMA metiniai darbo planai (MDP).

Siekiant visa apimančio tikslo prisidėti prie regiono tvarumo ir stabilumo maisto ir vandens išteklių tvaraus tiekimo ir valdymo srityse, programa PRIMA siekiama kelių tikslų. Tai gali būti teminiai tikslai, kuriais siekiama patenkinti visuomenės poreikius Vidužemio jūros regione, konkretūs tikslai, kuriais siekiama pažangos kuriant integruotą Europos ir Vidužemio jūros regiono mokslinių tyrimų erdvę, ir mokslo diplomatijos tikslai bendradarbiaujant su ES pietinėmis kaimyninėmis šalimis.

Per pastaruosius kelerius metus įgyvendinant PRIMA pavyko užmegzti pasitikėjimu grindžiamą ir veiksmingą Šiaurės ir Pietų Vidužemio jūros regiono šalių bendradarbiavimą. PRIMA, kaip pagrindine ES iniciatyva Vidužemio jūros regione, kuria siekiama spręsti šiuos pagrindinius mokslinių tyrimų ir inovacijų uždavinius, padedama mažinti mokslinių tyrimų ir inovacijų bei socialinę ir ekonominę atskirtį pietinėse ir rytinėse kaimyninėse šalyse ir ilgainiui stiprinti regiono visuomenių sveikatą, taiką ir stabilumą.

---

[5] Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, XIX antraštinė dalis „Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra bei kosmosas“, 185 straipsnis.

[6] 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1291/2013, kuriuo sukuriama bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Horizontas 2020“ (2014–2020 m.) ir panaikinamas Sprendimas Nr. 1982/2006/EB (OL L 347, 2013 12 20, p. 104), 26 straipsnio 2 dalies b punktas.

[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D1324.

[8] Speciali PRIMA įgyvendinimo struktūra yra pagal Ispanijos teisę 2017 m. birželio 19 d. Barselonoje įsteigta privati įstaiga, kuriai PRIMA valdyba pavedė vykdyti visą valdymo, administracinę, pagalbinę ir stebėsenos veiklą, būtiną programai PRIMA įgyvendinti.

[9] 2017 m. gegužės 4 d. Maltoje vykusioje ministrų konferencijoje dėl Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių bendradarbiavimo stiprinimo pasitelkiant mokslinius tyrimus ir inovacijas mokslinių tyrimų ir inovacijų ministrai patvirtino PRIMA SRIA, o 2017 m. lapkričio 16 d. ją priėmė PRIMA patikėtinių steigiamoji valdyba.

Veikla pagal PRIMA įgyvendinama skelbiant trijų skirsnių kvietimus teikti pasiūlymus:

- 1 skirsnio kvietimus teikti pasiūlymus skelbia PRIMA ir jie finansuojami tik pagal programą „Horizontas 2020“.
- 2 skirsnio kvietimus teikti pasiūlymus taip pat skelbia PRIMA, tačiau juos finansuoja dalyvaujančiosios valstybės.
- 3 skirsnio kvietimus teikti pasiūlymus skelbia ir finansuoja dalyvaujančiosios valstybės.

Bendras PRIMA 2017–2028 m. biudžetas yra 494 mln. EUR, iš kurių 220 mln. EUR skiriama pagal programą „Horizontas 2020“[10] (apie 30 mln. EUR per metus trims teminėms sritims), o 274 mln. EUR – iš nacionalinių išteklių, siekiant patenkinti mokslinių tyrimų ir inovacijų poreikius ir suderinti mokslinių tyrimų ir inovacijų politiką visose dalyvaujančiosiose valstybėse.

3. TARPINIO VERTINIMO IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS / PASTABOS

3.1. Tarpinio vertinimo išvados

Tarpiniu vertinimu patvirtinama, kad partnerystės PRIMA teikiama pridėtinė vertė, palyginti su tuo, ką būtų galėjusios pasiekti atskiros dalyvaujančiosios valstybės, veikdamos nepriklausomai tarptautiniu, nacionaliniu ir (arba) regioniniu lygmeniu, gali būti laikoma didele ir ateityje bus dar didesnė.

Nepriklausomi ekspertai atkreipė dėmesį į šiuos svarbiausius pasiekimus:

- šiuo metu PRIMA veikia efektyviai ir nėra vėlavimų įgyvendinant metinius darbo planus ir kvietimus teikti pasiūlymus;
- 2018–2021 m. sėkmingai paskelbti keturi kvietimai teikti pasiūlymus ir atrinkti 168 finansuotini projektai;
- bendras PRIMA finansavimas, įskaitant ES ir nacionalinį finansavimą (išskyrus nepiniginius įnašus), 2018–2021 m. laikotarpiu buvo 353 mln. EUR. Tai jau sudaro 71 proc. viso PRIMA skirto finansavimo;
- su atrinktais pasiūlymais susiję įvairūs paramos gavėjai. Dauguma jų yra iš dalyvaujančiųjų valstybių viešojo sektoriaus. Daugiausia PRIMA paramos gavėjų yra aukštojo mokslo institucijos. Šiai kategorijai priklauso universitetai, institutai, laboratorijos ir mokslinių tyrimų tarybos. 2018–2021 m. laikotarpiu šiai kategorijai priklausė 41,3 proc. visų paramos gavėjų. Kitos mokslinių tyrimų organizacijos sudarė 28,8 proc. paramos gavėjų. Privačios pelno siekiančios organizacijos sudarė šiek tiek mažiau nei 20 proc., dauguma jų (5 iš 6) buvo mažosios ir vidutinės įmonės;
- Italija ir Ispanija užima pirmą vietą tarp įvairių paramos gavėjų, po jų eina Tunisas ir Prancūzija. Dalyviai iš ES nepriklausančių dalyvaujančiųjų valstybių sudaro 38 proc. visų paramos gavėjų pagal 1 ir 2 sričių kvietimus teikti pasiūlymus. Turint omenyje pietines Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiąsias valstybes, be Tuniso, daugiausia paramos gavėjų yra iš Maroko, Turkijos ir Alžyro;

[10] Visa 220 mln. EUR suma buvo skirta ES biudžeto lygmeniu 2020 m. pabaigoje.

- kalbant apie finansinį įnašą, pietinės Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiosios valstybės gavo apie 62 mln. EUR arba 28 proc. visų lėšų. Iš jų 35,9 mln. EUR gauta iš ES finansinio įnašo biudžeto (1 skirsnis). Tai sudaro apie 32 proc., t. y. viršija tikslinę 25 proc. dalį, numatytą pagrindiniame PRIMA akte;
- kadangi atliekant vertinimą nė vienas projektas nebuvo užbaigtas, dar per anksti daryti išvadas dėl numatomų šių projektų rezultatų indėlio į dalyvaujančiųjų valstybių visuomenės poreikius. Tačiau duomenys, surinkti iš 53 projektų, kurių laikotarpio vidurio peržiūra buvo atlikta, rodo perspektyvią pažangą siekiant veiklos tikslų.

Atlikus tarpinį vertinimą visų pirma daromos išvados, kad:

- PRIMA atlieka išskirtinį vaidmenį Vidužemio jūros regiono mokslinių tyrimų ir inovacijų ekosistemoje ir padeda siekti tikslų, kurių neapima kitos iniciatyvos;
- PRIMA padėjo skatinti dalyvaujančiųjų valstybių mokslinę integraciją. Jei jos nebūtų, mažai tikėtina, kad jos būtų taip glaudžiai bendradarbiavusios be aiškios finansavimo paskatos ir strateginės programos bendradarbiavimui palengvinti;
- PRIMA visų pirma suteikia galimybę pietinėms Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiosioms valstybėms pasinaudoti savo mokslinių tyrimų ir inovacijų pajėgumais. Dalyvaudami programoje PRIMA, tyrėjai iš ES nepriklausančių dalyvaujančiųjų valstybių gali pasinaudoti 1 skirsnio finansavimo galimybėmis, kurias finansuoja ES;
- PRIMA prisidedama prie tolesnio Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) kūrimo, visų pirma įveikiant nepakankamą tarpvalstybinį bendradarbiavimą Vidužemio jūros regione, šiuo tikslu finansuojant tarpvalstybinius projektus, kurie, kaip galima tikėtis, turės didesnį poveikį nei pavienės ar dvišalės pastangos;
- manoma, kad PRIMA puoselėjamos bendros atsakomybės, abipusio intereso, bendros naudos vertybės ir lygių galimybių principas yra ypač svarbūs siekiant sudaryti sąlygas ES ir jos kaimyninių pietinių Vidužemio jūros regiono šalių, kaip partnerių, bendradarbiavimui;
- programa gali būti laikoma svarbia mokslo diplomatijos priemone, padedančia suartinti ES ir jos kaimynines Vidužemio jūros regiono šalis ir ugdyti tarpusavio pasitikėjimo bei įtraukumo jausmą;
- PRIMA stiprinamas pietinių Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiųjų valstybių bendradarbiavimas, visų pirma mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje;
- kalbant apie ateitį, PRIMA įgyvendinimo struktūra ėmėsi veiksmų, kad suderintų veiksmus su programos „Europos horizontas“ panašaus teminio pobūdžio iniciatyvomis, pavyzdžiui, Europos dirvožemio būklės gerinimo misija arba naujomis partnerystėmis, kaip antai Europos partneryste „Planetos aprūpinimas vandeniu“ (WATER4ALL). Neseniai Komisijos priimtame PRIMA 2023 m. metiniame darbo plane taip pat numatytas bendradarbiavimas su ES misija „Mūsų vandenyno ir kitų vandenų atkūrimas“;
- dėl jos teminio pobūdžio PRIMA prisidedama prie įvairių Europos žaliojo kurso politikos priemonių ir aktų, pavyzdžiui, naujos ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos, strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ (dėl vaidmens mokslinių tyrimų ir inovacijų ir tvaraus maisto srityje), Žiedinės ekonomikos veiksmų plano, Nulinės taršos veiksmų plano ir ES vandens pagrindų direktyvos (VPD).

3.2. Rekomendacijos ir įgyta patirtis

Tarpinėje vertinimo ataskaitoje, pagrįstoje objektyviais duomenimis ir įrodymais, vertinama dabartinė PRIMA padėtis ir pasiekimai, suteikiama paskatų remti PRIMA įgyvendinimą ir nurodomi galimi laikotarpio vidurio patikslinimai. Iš vertinimo matyti, kad PRIMA tikslų siekiama kryptingai, ji veikia pagal taikomus principus ir procedūras ir ją pavyko suderinti su atitinkama ES vidaus ir išorės politika.

Komisija mano, kad per pastaruosius kelerius metus įgyvendinant PRIMA pavyko užmegzti pasitikėjimu grindžiamą ir veiksmingą šiaurinių ir pietinių Vidužemio jūros regiono šalių bendradarbiavimą, siekiant parengti bendrus ir novatoriškus, tvarius, ekonomiškai efektyvius ir veiksmingus tvarių maisto sistemų ir integruoto vandens išteklių valdymo sprendimus. PRIMA, kaip pagrindine Vidužemio jūros regione ES įgyvendinama iniciatyva, kuria siekiama spręsti šiuos pagrindinius mokslinių tyrimų ir inovacijų uždavinius, padedama mažinti mokslinių tyrimų ir inovacijų bei socialinę ir ekonominę atskirtį pietinėse ir rytinėse kaimyninėse šalyse ir ilgainiui stiprinti regiono visuomenių sveikatą, taiką ir stabilumą.

Dabar labiau nei bet kada anksčiau tinkamas metas glaudžiau bendradarbiauti ieškant novatoriškų sprendimų, kaip apsaugoti vandens išteklius, padidinti aprūpinimo maistu ir mitybos saugumą ir stiprinti Vidužemio jūros regiono maisto ir ūkininkavimo sistemų atsparumą, teisingumą ir tvarumą.

Iš tiesų, pagrindiniams Vidužemio jūros baseino gamtos ištekliams (vandeniui, dirvožemiui, pakrantėms ir biologinei įvairovei) ir toliau kyla grėsmė dėl vienu metu ir daugeliu atvejų nuolat veikiančių įvairių veiksnių, įskaitant urbanizaciją, industrializaciją, intensyvios žemės ūkio veiklos ir akvakultūros plėtrą ir netausų gamtos išteklių naudojimą. Regiono pažeidžiamumą dar labiau didina jo jautrumas klimato kaitai. Remiantis Jungtinių Tautų Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos II darbo grupės 6-ąja vertinimo ataskaita (paskelbta 2022 m. vasario mėn.), numatoma, kad Vidužemio jūros regiono ekosistemos bus vienos labiausiai nuo didėjančios klimato kaitos padarinių nukentėjusių ekosistemų.

Pietinės Vidužemio jūros regiono šalys ir toliau susiduria su valdymo, socialinėmis ir ekonominėmis, klimato, aplinkos ir saugumo problemomis, kurių daugelis kyla dėl pasaulinių tendencijų, ir ragina ES ir pietines kaimynines šalis partneres imtis bendrų veiksmų. Užsitęsę konfliktai tebekelia siaubingas žmonių kančias, lemia didelį priverstinį gyventojų perkėlimą, smarkiai apsunkina ekonomines ir socialines visos visuomenės perspektyvas, ypač šalyse, kuriose gyvena daug pabėgėlių, taip pat didina geopolitinę konkurenciją ir kišimąsi iš išorės.

Be to, dėl COVID-19 pandemijos poveikio gamtos ištekliams ir žemės ūkiui daromas didžiulis spaudimas. Todėl perėjimas prie neužterštų gamtos išteklių ir sveikų, teisingų, atsparių ir tvarių maisto sistemų turi būti nuolatinis Vidužemio jūros regiono visuomenių prioritetas.

Todėl programos PRIMA tikslai tebėra aktualūs.

Be to, Pirmininkės Ursulos von der Leyen „geopolitinė komisija“ pripažįsta ypatingą Vidužemio jūros regiono vaidmenį ir pabrėžia, kad ketina glaudžiai bendradarbiauti su Vidužemio jūros regiono partneriais ES žaliojo kurso srityje, kad „regionas taptų lyderiu sprendžiant klimato kaitos klausimus“. ES, vykdydama įvairius projektus ir programas, įskaitant PRIMA, remia savo pietines kaimynines šalis partneres joms rengiant ir įgyvendinant žaliąją politiką. Ji skatina bendradarbiavimą kovojant su tarša ir klimato kaita, siūlydama padėti pietinėms kaimyninėms šalims partnerėms įgyvendinti Paryžiaus klimato susitarimą ir vėlesnius jo pakeitimus, taip pat siekia dalytis geriausia patirtimi ir ekspertinėmis žiniomis.

Siekiant sustiprinti ilgalaikius PRIMA rezultatus, siūlomos šios rekomendacijos:

- dar labiau supaprastinti trijų PRIMA skirsnių įgyvendinimą. Atlikus vertinimą paaiškėjo, kad partnerystė PRIMA yra tinkama ekosistema, leidžianti taikyti prie Vidužemio jūros regiono bendrų problemų pritaikytus metodus pagal temas ir finansavimo lygius. Tačiau PRIMA patrauklumas nulėmė mažą sėkmės rodiklį[11]. Iš tiesų, 1 skirsnio sėkmės rodiklis yra mažesnis nei 5 proc. Panašiai ir 2 skirsnio sėkmės rodikliai svyruoja nuo 6,6 proc. 2018 m. iki maždaug 20 proc. 2021 m. Toks per didelis paraiškų skaičius ateityje gali atgrasyti nuo aukšto lygio pasiūlymų teikimo. PRIMA įgyvendinimo struktūra turėtų spręsti šią problemą ir siūlyti būdus, kaip padidinti finansavimui atrinktų pasiūlymų sėkmės rodiklius. Pavyzdžiui, būtų galima įvertinti galimybę rengti labiau pritaikytus kvietimus teikti pasiūlymus ir toliau tobulinti paraiškų teikimo procesą abiejuose kvietimų teikti pasiūlymus etapuose;
- atrodo, kad dalyvaujančiosios valstybės skirtingai supranta ir vertina 3 skirsnio svarbą. Todėl reikia didinti jo veiksmingumą. PRIMA įgyvendinimo struktūra turėtų dėti daugiau pastangų, kad informuotų dalyvaujančiąsias valstybes apie dalyvaujančiųjų valstybių inicijuojamos veiklos svarbą, kad būtų išnaudotas visas šio skirsnio potencialas kuriant labiau integruotą mokslinių tyrimų sritį. PRIMA gali būti naudinga kuo labiau supaprastinti dalyvaujančiųjų valstybių inicijuotos veiklos ataskaitų teikimo reikalavimus, kad jie geriau atitiktų ribotus nacionalinių finansavimo institucijų išteklius. Dar viena galimybė padidinti 3 skirsnio strateginę svarbą – daugiau dėmesio skirti keitimuisi informacija, tinklaveikai ir mokymui;
- nors suinteresuotieji subjektai apskritai patenkinti PRIMA įgyvendinimu, reikia papildomų PRIMA įgyvendinimo struktūros ir dalyvaujančiųjų valstybių pastangų, kad būtų toliau didinamas 2 skirsnio efektyvumas, visų pirma mažinant sudėtingumą, kurį lemia skirtingi nacionaliniai finansavimo planai, ir stengiantis supaprastinti nacionalines administracines procedūras, kad būtų sutrumpintas laikas, per kurį suteikiama dotacija, sustiprintas patikimumas ir padidinta sparta;
- siekiant visapusiškai išnaudoti projektų sinergiją ir paskatinti kurti ilgalaikes bendruomenes, PRIMA įgyvendinimo struktūra turėtų dėti daugiau pastangų, kad būtų skatinamas keitimasis informacija vykdant atskirus projektus, siekiant nustatyti jų papildomumą ir galimą sinergiją. Atitinkamos priemonės galėtų būti, pavyzdžiui, renginiai, skirti ankstyvojo etapo projektams, kad būtų galima pasisemti patirties iš projektų, kuriuos įgyvendinant padaryta didesnė pažanga, renginiai, skirti keitimuisi informacija vykdant panašaus teminio pobūdžio projektus, arba tinklaveikos ir tarpininkavimo renginiai;
- dalyvaujančiosios valstybės ir PRIMA įgyvendinimo struktūra turi toliau investuoti į informavimo veiklą ir gebėjimų stiprinimą, kad pietinių Vidužemio jūros regiono valstybių dalyviai galėtų aktyviau dalyvauti PRIMA veikloje. Tarpinio vertinimo ataskaitoje nustatyta, kad nuo PRIMA pradžios buvo vykdoma įvairi veikla, skirta padėti įvairių šalių suinteresuotiesiems subjektams, o tai leido pasiekti tam tikrą pažangą jų mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemose. Tačiau vis dar yra neišnaudotų galimybių sudaryti sąlygas dar aktyviau dalyvauti PRIMA veikloje. Tai susiję su bendru paramos gavėjų iš pietinių Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiųjų valstybių skaičiumi, kuris galėtų būti didesnis, ir su jų vaidmeniu projektuose. Todėl, siekiant aktyvesnio jų dalyvavimo, reikia papildomos informavimo ir gebėjimų

[11] Vadinamasis sėkmės rodiklis – finansuotų pasiūlymų skaičiaus ir reikalavimus atitinkančių pasiūlymų skaičiaus santykis.

stiprinimo veiklos bei paramos, kad būtų galima geriau užmegzti ryšius su tarptautine bendruomene;

- PRIMA naudoja keletą rodiklių įgyvendinimo pažangai ir efektyvumui stebėti. Tačiau būtina sistemingiau stebėti įvairių veiksmų rezultatus ir poveikį. Tarpinio vertinimo ataskaitoje pabrėžta, kad buvo dedamos didelės pastangos ir daroma pažanga siekiant nuolat tobulinti PRIMA pagrindinius veiklos rezultatų rodiklius (PVRR). Tačiau dabartinius pagrindinius veiklos rezultatų rodiklius vis dar galima tobulinti, kiek tai susiję su jų naudingumu vertinant konkrečių tikslų pasiekimą ir projektų poveikį. Tai susiję, pavyzdžiui, su tuo, kad trūksta pagrindinių veiklos rezultatų rodiklių, kuriais remiantis būtų galima veiksmingai vertinti mokslinių tyrimų ir inovacijų strategijos suderinamumą ne tik procedūriniu lygmeniu. Be to, reikia užtikrinti, kad projektų poveikis būtų tinkamai stebimas ne tik atliekant projekto laikotarpio vidurio peržiūrą ar galutinę peržiūrą, t. y. kad pasibaigus projektui būtų vykdoma tam tikra reguliari stebėsena ar tolesni veiksmai. Tuomet PRIMA įgyvendinimo struktūra turėtų dirbti prie pagrindinių veiklos rezultatų rodiklių koregavimo;
- PRIMA įgyvendinimo struktūra jau skyrė daug pastangų sklaidos ir komunikacijos veiklai (pavyzdžiui, speciali skiltis PRIMA interneto svetainėje, PRIMA žurnalas, įvairūs tarpininkavimo renginiai, skiltis internete, konferencija „Vandens, energijos, maisto ir ekosistemų sąsajos“ (WEFE). PRIMA įgyvendinimo struktūra taip pat supranta, kad pagrindinis būsimos informavimo veiklos tikslas turėtų būti visų pirma pranešti apie projekto poveikį, kai tik jis bus nustatytas. Vis dėlto, siekiant išlaikyti didelį politinį įsipareigojimą vykdyti PRIMA ilguoju laikotarpiu, reikia stiprinti komunikaciją ir sklaidą. Be to, reikia gerinti vidaus komunikaciją projektų konsorciumuose;
- ES ir jos pietinių kaimyninių šalių, kaip lygiaverčių partnerių, bendradarbiavimo palengvinimas yra vienas svarbiausių PRIMA laimėjimų. Tačiau iš vertinimo ataskaitos matyti, kad pietinių Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiųjų valstybių bendradarbiavimas (Pietų ir Pietų šalių bendradarbiavimas) nėra toks stiprus. Būtų naudinga toliau stiprinti pietinių Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiųjų valstybių bendradarbiavimą, nes tai galėtų padėti pagerinti tų šalių santykius. Todėl PRIMA įgyvendinimo struktūra turėtų dėti daugiau pastangų, kad suburtų atitinkamas bendruomenes, pavyzdžiui, organizuoti specialius renginius, skirtus tarpininkauti pietinių Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiųjų valstybių dalyvavimui konsorciumuose. Dar viena galimybė būtų apsvarstyti galimybę pritaikyti atrankos kriterijus taip, kad pirmenybė būtų teikiama pasiūlymams (galbūt tam tikriems kvietimams teikti pasiūlymus), kai keli dalyviai iš pietinių Vidužemio jūros regiono dalyvaujančiųjų valstybių aktyviai bendrauja tarpusavyje;
- šiandien PRIMA ieškoma sinergijos su ES ir Vidužemio jūros regiono iniciatyvomis, pavyzdžiui, programos „Europos horizontas“ 6 veiksmų grupe „Misijos ir partnerystės“. PRIMA taip pat padėjo kurti WEFE sąsajų praktikos bendruomenę ir parengti Vidužemio jūros sąjungos regioninių mokslinių tyrimų ir inovacijų platformų veiksmų gaires dėl klimato kaitos, atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir sveikatos, patvirtintas 2022 m. birželio 27 d. Vidužemio jūros sąjungos ministrų konferencijoje mokslinių tyrimų ir inovacijų klausimais. Galimas bendradarbiavimas įgyvendinant mėlynosios ekonomikos teminę teritorinę programą („WestMED“) ir iniciatyvą „BlueMed“ taip pat galėtų padėti sutelkti išteklius ir padidinti poveikį. PRIMA įgyvendinimo struktūra turėtų toliau vadovautis šiomis iniciatyvomis ir siūlyti konkrečius sinergijos įgyvendinimo veiksmus.

4. IŠVADOS

ES pripažįsta ypatingą Vidužemio jūros regiono vaidmenį ir Europos Komisija jau dabar glaudžiai bendradarbiauja su Vidužemio jūros regiono partneriais, padėdama jiems rasti bendrus nustatytų problemų sprendimus ir užtikrinti, kad regionas taptų lyderiu priimant klimato kaitos poveikiui atsparius sprendimus.

PRIMA atlieka išskirtinį vaidmenį Vidužemio jūros regiono mokslinių tyrimų ir inovacijų ekosistemoje ir padeda siekti tikslų, kurių neapima kitos iniciatyvos. Remiantis neseniai įvykusios Vidužemio jūros regiono mokslinių tyrimų ir inovacijų konferencijos ministrų deklaracija, PRIMA strateginė mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarkė bei jos stebėsenos ir vertinimo sistema leidžia įgyvendinti veiksmingą bendrą mokslinių tyrimų ir inovacijų programą Vidužemio jūros regionui svarbiuose sektoriuose. Ja prisidedama prie mokslo pažangos ir techninių sprendimų, susijusių su vandens ir žemės ūkio bei maisto sritimis ir jų tarpusavio sąsaja.

Vertinimas turėjo tam tikrų trūkumų, nes nė vienas iš PRIMA finansuojamų projektų dar nebuvo užbaigtas. Todėl vertinime mažiau dėmesio skiriama ilgalaikiam poveikiui, o daugiau – programos struktūrai, įgyvendinimo procesams ir dabartinei pažangai. Visų pirma vertinama, ar padaryta didelė pažanga siekiant konkrečių tikslų, nes šie tikslai nevisiškai priklauso nuo to, kaip panaudojami projektuose pasiekti rezultatai. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad PRIMA buvo sėkminga. Partneryste tinkamai sprendžiami aplinkos, socialiniai ir ekonominiai bei politiniai uždaviniai, kurie yra labai svarbūs siekiant ateityje sukurti žiedinį ir tvarų Vidužemio jūros regioną. Kita vertus, PRIMA prisidedama prie pagrindinių ES politinių prioritetų, tikslų ir iniciatyvų, pavyzdžiui, Europos žaliojo kurso, visų pirma strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ ir Biologinės įvairovės strategijos, bioekonomikos strategijos, Prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos ir Žiedinės ekonomikos veiksmų plano, taip pat visa apimančių DVT. Be to, programa labai prisidedama prie ES ir jos pietinių kaimyninių šalių santykių ir bendradarbiavimo stiprinimo. Kai kuriais atvejais ja taip pat paskatintas šių šalių bendradarbiavimas.

PRIMA įgyvendinimo struktūra sėkmingai įtvirtino PRIMA kaip mokslinių tyrimų, inovacijų ir bendradarbiavimo stiprinimo platformą, kuri yra nuosekliai integruota į politinę aplinką.

Priešingai nei kitos 185 straipsnio iniciatyvos pagal programą „Horizontas 2020“, PRIMA neturi teisinės pirmtakės. Nors ankstesniuose Europos mokslinių tyrimų erdvės tinkluose buvo įvairių nacionalinių agentūrų partneryščių ir egzistavo iniciatyvos, skirtos Vidužemio jūros regionui, PRIMA, kaip viešojo sektoriaus partnerystė ES lygmeniu, buvo visiškai nauja.

Į rekomendacijas bus atsižvelgta Komisijos ir PRIMA įgyvendinimo struktūros diskusijose, o jų įgyvendinimas bus stebimas Komisijai vykdant programos PRIMA priežiūrą.

Atsižvelgdama į šias rekomendacijas, Komisija taip pat sieks sistemingiau rinkti ir analizuoti atitinkamus duomenis, kad pagerintų programos PRIMA poveikio stebėseną, ir aktyviau informuos atitinkamas Komisijos tarnybas apie atitinkamus rezultatus.

Nors PRIMA veikla numatyta iki 2028 m. gruodžio 31 d., paskutiniai kvietimai teikti pasiūlymus bus paskelbti 2024 m. pagal programą „Horizontas 2020“. PRIMA dalyvaujančiosios valstybės jau pradėjo reikšti susidomėjimą PRIMA tęstinumu. Tai, kad svarbu aptarti PRIMA tęstinumą laikantis požiūrio į partnerystes pagal dabartinę bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą, pripažinta ir 2022 m. birželio 27 d. įvykusios Vidužemio jūros regiono mokslinių tyrimų ir inovacijų konferencijos ministrų deklaracijoje.

2022 m. gruodžio 2 d. Konkurencingumo tarybos (COMPET) posėdyje vykusiuose debatuose dalyvaujančiųjų ES valstybių narių atstovai taip pat pritarė PRIMA tęstinumui. Komisija

pripažino tikslą tęsti iniciatyvą PRIMA ir pradėjo vidaus procesą, kad įvertintų galimybes atnaujinti programą PRIMA pasibaigus jos aktyvaus programavimo laikotarpiui 2024 m. Šiame procese bus atsižvelgta į teigiamus šio tarpinio PRIMA vertinimo rezultatus. Be to, PRIMA buvo finansuojama pagal programą „Horizontas 2020“ (2014–2021 m.), o kvietimai teikti pasiūlymus buvo numatyti 2018–2024 m. (t. y. programavimo laikotarpis yra tarp programų „Horizontas 2020“ ir programos „Europos horizontas“). Šiame procese taip pat reikėtų atsižvelgti į poreikį sinchronizuoti PRIMA su finansavimo programos, t. y. „Europos horizontas“, tvarkaraščiu.